

לקוטי אמרים תניא

מהדורה מקוננת השימוש אסור ל
שלא קנאה כדן מ'היכל אש קודש
6198886@gmail.com

חלק שלישי - אגרת התשובה

עם ביאור רחב מסובך בלשון התניא
מלוקט מאמרות וכחצי גדולי החסידות נ"ע

בינ"ו עמ"י עש"ו

לקוטי אמרים - תניא

מאת כ"ק אדמו"ר הגאון הגדול האלקי אור עולם מופת הדור נזר ישראל
ותפארתו קדוש ה' מכובד
מרנא ורבנא **שניאור זלמן** נבג"מ

עם ביאור רחב ומספק המלוקט מאמרות ודברות גדולי החסידות נ"ע,
משובץ בלשון הזהב של בעל התניא

□ □ □

ובסופו 'אוצר עיונים' רחב הכולל כל ההארות והביאורים שנתבארו רבות
בשנים על דברי אדמו"ר הזקן

**מהדורה מקוונת. השימוש אסור למי
שלא קנאה כדין מ'היכל אש קודש'.
6198886@gmail.com**

היכל אש קודש – פיאסצנה • בני ברק

בינ"ר עמ"י עש"ר

לקוטי אמרים - תניא

ח"ג - אגרת התשובה

עם ביאור רחב ומספק המלוקט מאמרות ודברות גדולי החסידות נ"ע,
משובץ בלשון הזהב של בעל התניא

מהדורה מקוונת. השימוש אסור למי
שלא קנאה כדין מ'היכל אש קודש'.
6198886@gmail.com

אלול התשס"ט

היכל אש קודש – פיאסצנה • בני ברק

היכל אש קודש – פיאסצנה
בני ברק
אלול התשס"ט

נשיא ומייסד היכל אש קודש
הרה"ח ר' נתנאל רדזינר שליט"א

ליקוט ועריכה
הרב אברהם וינגוט

עריכה לשונית
הרב נטע כ"ץ

פיקוח ובקרה
הרב מנדל דובר

יעוץ
הרב שלמה לוי
הרב ישראל נשר

עימוד והכנה לדפוס
יהודה קנובלביץ

גרפיקה ושערים
ח. וינגוט

צילום מהדורת התניא באדיבות קה"ת

'היכל אש קודש' השקיע עמל וממון רב בכדי
להגיש לקהל צמא החסידות יצירה זו.

©

כל הזכויות שמורות
המכון מצפה לשוב או להארות הלומדים
בספרי המכון, לתועלת הלומדים,
ולאמנת עם הספר כולו.

היכל אש קודש - פיאסצנה
בני ברק
6198886@gmail.com
052-7128080

מרכז אש קודש לתורה ולחסידות

ברכת הגאונים שליט"א ראשי 'היכל אש קודש' לחסידות

יום שנכפל בו כי טוב ה' לחודש הרחמים והסליחות (ה' אלול תשס"ט)
לסדר 'למען ייטב לך והארכת ימים'

הן ידוע בשער בת רבים גדול פעולותיו הנשגבות ומעשיו הכבירים, של האי גברא רבא, שפירא ויקירא, איש אשר רוח בו, רב פעלים לתורה ולתעודה, רודף צדקה וחסד כש"ת הרה"ח רבי נתנאל רדזינר שליט"א

הוא הגבר אשר זכה לראות אורו הגדול של האדם הגדול בענקים, שכל חייו היו קודש להרוות צמאונם של בני התשחורת, חסידים ואנשי מעשה, להעלותם מעלה מעלה טפח מעל פני האדמה, להרחיב אפיקיהם ולרומם רגשותיהם – רגשי הלב, בשלהבת אש קודש. לפתוח צוהר – חלון המאיר עיניהם וליבם בתורה ויראת שמים וחסידות. וכתב הרבה ספרים, ספרי הדרכה, מלאים כיסופים וצמאון בבחינת 'נכספה וגם כלתה נפשי לה', הלא הוא כ"ק מרן אדמו"ר מפיאסצנה וצוק"ל הי"ד בעמח"ס חובת התלמידים, אש קודש ועוד.

רבי נתנאל היקר זכה לשאוף אוירו הזוח והצח, ולהתגדל על ברכיו, ולהסתופף בצלו יום יום. ודין רפיש מבית אביו, שזכה להיות משמשו בקודש, ולכתוב חלק מדברי תורתו של מרן זי"ע.

וכדי להקים שם שארית לזכרו הקדוש, שח"ו לא יישכח שמו הקדוש של 'פיאסצנה', מוסר עצמו רבי נתנאל בלב ונפש במסירות עליאית, יומם ולילה לא ישבות, ואינו חוסך שום מאמץ ששמו הקדוש וזכרו הטהור ותורתו הקדושים, המלהיבים לבבות בני בישראל יתבררו בבי מדרשא. ורבבות עותקים מספרי האדמו"ר זי"ע הדפיס ומפיץ ביעקב ומחלקם בישראל, והכל במטרה קדושה אחת שלבת אש קודש פיאסצנה תמשיך לדלוק ולהלהיב נשמות ישראל להעלותם בסולם העולה בית א-ל.

בוסף על זאת הקים רבי נתנאל שליט"א זה רבות בשנים, כולל אברכים ע"ש זכר מרן זי"ע. כולל המתנוסס לשם ולתפארת בעיר התורה והחסידות בני ברק, ובו זוכים אברכי משי בני תשחורת הצמאים וכמהים לשקוד על דלתי התורה והזירה. והוגים בשקידה עצומה באש קודש ריתחא דאורייתא, לעסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, בבירור אחרי בירור מהגמרא ראשונים ואחרונים שו"ע ונו"כ. ובנוסף על כל הנ"ל מתעלים הם בעבודת ה' ובלמוד המביא לידי מעשה כראוי לבני מלכים – מאן מלכי רבנן.

לעת עתה, בחודש שכלל ישראל מרבים לפשפש במעשיהם ולבדוק בדקי הבית בועקתם 'אלך ואשובה אל אישי הראשון, וכו' וזוכים ומזכים האי חבורתא קדישתא בני החבורה חברי הכולל בלימוד 'אגרת התשובה' שבספר 'ליקוטי אמרים תניא'.

ועשו אוזניים לתורה, עבודת הקודש, הגורם להתפעלות עצומה היאך שכל שורה ושורה מ'אגרת התשובה' ביארו בטוב טעם ודעת, בציטוט מאות מאמרי חז"ל ומספרי הצדיקים הקדושים זי"ע שמפורים המה בבחינת תורה ענייה במקום אחד ועשירה במקום אחר.

המרכז: רש"י 8 בני ברק, טלפון: 03-6162633, המשרד: בעש"ט 24 בני ברק, טלפקס: 03-6162644

בית המדרש גבוה
להוראה
חובת
התלמידים

היכל רעוא הרעיון
אש קודש

חבורות
בני מהשבה
טובה

שיעורי חסידות
הכשרת
האברכים

קרן
להדפסת ספרי
בית קוויניץ

אוצן הספרים
אוהלי אברהם

קרן
גמילות חסדים

מרכז אש חודש לתורה ולחסידות

בית המדרש גבוה
להוראה
תוכנית
התלמידים

היכל רעוא דרעווין
אש חודש

חבורות
בני מנחשבה
טובה

שיעורי הסודות
הכשרות
האברכים

קרן
להדפסת ספרי
בית קולניץ

אוצר הספרים
אוהלי אברהם

קרן
גמילות חסדים

ראויים המה חבורה קדושה זו, לכל הוקרה והערצה. וניכר בעליל שמשמיא קזכו להו בחודש התשובה שכל נפש מישראל נכספה וכלתה נפשו ונשמתו כמהה ומשתוקקת לדעת הדרך אשר ילך והמעשה אשר יעשה, ואין ספק שבעבודתם הנפלאה בטוב טעם ודעת שפרשו לפנינו 'אגרת התשובה' הלזה, כשלחן הערוך – המוכן לטעום ומוכן לטעום צוף דבש המרווה ומשביע צמאונו של כל מבקש ה' להתקרב להשי"ת, ולהגיע לדרגת 'אגני קרבת אלקים לי טוב'.

ברכותינו שלוחות כאן לפטרון הכולל הרה"ח רבי נתנאל שליט"א יחד עם ב"ב מנב"ת תחי', שיזכו עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה, בבריות גופא, ונהורא מעליא, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים, אורך ימים ושנות חיים יוסיפו להם! ולחברי ורבני הכולל נאמר: אשריכם אשריכם מזכי הרבים, מהשמים ישולם שכרכם משלם, ברוח וגשם, בבני חיי ומוזוני רוויחי, עם כל מילי דמיטב. ובברכת כתיבה וחתומה טובה ולזכות כל חיהם לשבת באוהלה של תורה ולעשות חיל בתורה שתהא תורתם מתברכת ובני ישראל יאותו מאורם בסייעתא דשמיא.

ועל זה באנו עה"ח מתוך הכרת הטוב עמוקה

להאיש על העדה הרה"ח רבי נתנאל שליט"א ה' יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים

הרב אהרן טויסיג

הרב יצחק משה ארלנגר

הסכמת הגאון ר' זאב דוב סלונים שליט"א דור שישי לאדמו"ר הזקן זי"ע

זאב דוב סלונים
רב מרכז העיר
עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס "חת"ת" שערך הלכה" ג"ח
"הליכות עולם" אלול, ר"ה, עשי"ת, יוהכ"פ

ב"ה די אלול-חדש הרחמים והסליחות- תשס"ט

הובאו לפני החיבור על אגרת התשובה, ח"ג מספר תניא קדישא של כ"ק אדמוה"ז, עמל פעלו-עמל התורה והחסידות- שערך האברך המופלג בתו"ח הרה"ח הרב אברהם וינגוט שליט"א.

כפי המובא באגרת כ"ק אדמו"ר הרשב"ב (החמים עמ' 294) שאין להביא פירושים והסברים על הספר תניא קדישא-תורה שבכתב של תורת החסידות, רק מהביאורים העמוקים של נשיאנו רבותינו הק' זיע"א, הנה החיבור שלפנינו אכן ערוך באופן מסודר שמוכח בפנים החיבור למעלה, דברי אגרת התשובה בחוספת נופך בלשון קצרה הביאור וההסבר מרבותינו ע"ו.

ביתר הרחבה והסבר בהבנת תוכן הענין הנאמר באגרת התשובה, שגם מלוקט מהאדמו"רי"ם גדולי החסידות עד נשי"ד, מובא בכל עמוד ועמוד למטה, שבודאי יביא תועלת נרצה ללומדי אגרת תשובה ומעמיקים במאורה של תורת החסידות, וגם לכל הדרגות בבחינת השוה לכל נפש. יזכה המחבר שליט"א להמשיך תורת החסידות ומעיינותיה ברוב טוב וחסד בגו"ד.

תייתי ל"היכל אש קודש" שיזמו להו"ל חיבור זה להפיצו לקהל עדת ישורון - שוחרי חסידות, שע"י הפצת המעינות קאתי מר מלכא משיחא ויגאלנו בגאולה השלמה והאמיתית בב"א.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

215 קצב סלונים

תודות:

הרב אפרים וינגוט ירושלים
הרב חיים פרנקל בני ברק
הרב מתתיהו גרינבוים בני ברק
הרב מנחם ברוד כפר חב"ד
הרב יהושע סגל כפר חב"ד
הרב יקותיאל גרין כפר חב"ד
הרב חיים רייכמן כפר חב"ד
הרב יהודה פרקל ירושלים
הרב אברהם מרדכי פלדמן ירושלים
הרב ישראל וינגוט ירושלים
הרב ישראל וייס בני ברק
הרב ישראל חנוך בנדה בית שמש
הרב אריה פייגנבוים ירושלים
הרב יהודה קנובלביץ בני ברק
הרב נתן זייברט אשדוד
הרב ישראל אולמן ירושלים
הרב נטע כ"ץ בני ברק
הרב אליהו פרנקל בני ברק

נר זכרון

הרב החסיד וישר, הולך בתמים, קובע עתים לתורה כל ימיו
ר' יעקב מאיר
בן הרה"ג ר' אפרים שרגא הרב מצפת
וינגוט ז"ל

וזוגתו האשה הצדקנית, צהלתה בפניה תמיד,
ותורת חסד על לשונה
מרת חנה ציפורה
בת ר' חיים בנציון
קאסיר ע"ה

הגאון החסיד, ענוותן ושפל ברך, ירא שמים מרבים,
בעל חסד עצום
ר' מרדכי זיידל
בן ר' אברהם יהושע העשיל
וינברג ז"ל

הונצח ע"י בנם וחתנם ר' אפרים שרגא וינגוט

לזכרון עולם

אבי מורי החסיד מו"ה אברהם
בהרה"ח המופלג מו"ה נתנאל רדזינר
נלב"ע בגיטו בלודז' א' סוכות תש"ב

אמי מורתי
בילא בת הרה"ח ר' שלמה

אחי חיים יוסף דוד ואחותי ברכה רבקה

בנם ואחיהם נתנאל רדזינר

אבי מוה"ר הרבני אליהו ב"ר נח
נפטר ג' אלול תשי"ז

אמי הצדקנית מרת ברכה פרומט ע"ה
בת הרב שאול אלכסנדר מילר ז"ל
י"ג תמוז תש"ח

בתם רחל רדזינר

נר זכרון

אדוני אבי מורי ורבי,
הגאון החסיד מוהר"ר
ר' יצחק ידידיה בן הר"ר אהרן זצ"ל פרנקל
הרב הראשי וראב"ד תל אביב-יפו

הרבנית הצדקנית
מרת חנה לאה בת הר"ר
חיים אלעזר ע"ה ברנד

הונצח ע"י בנם הרה"ג
ר' איסר פרנקל שליט"א
רב אזור בבלי - תל אביב

□ □ □

הגה"ח מוהר"ר ר' עקיבא
בן הרב יחזקאל אלטר זצ"ל גרוס
רב שכונת בקעא - ירושלים

הרבנית הצדקנית מרת ברכה איטא
בת ר' אברהם ע"ה ביקל

הונצח ע"י בתם
הרבנית חוה פרנקל - תל אביב

שער התשובה

'היכל אש קודש' מתכבד בזה להגיש על שלחן הלומדים, חסידים ואנשי המעשה, וקהל הדורשים והמבקשים, את חלקה הראשון של יצירה משובחת זו: 'לקוטי אמרים – תניא', בהוצאת 'היכל אש קודש'.

ייחודו של ספר התניא מאדמו"ר הזקן מליובאוויטש זי"ע, נודע בעולם החסידי בפרט, ובעולם התורה בכלל, כספר יסוד לחסידות. הלימוד בו חוצה גבולות וימים, קהילות ועדות, מפורסמה ורוסיה, פולין הונגריה, עדי ליטא וארצות המזרח.

ספר זה התחבב במיוחד במשך השנים אצל כל תלמידי בעש"ט הק', כשהצדיקים הזכירו דבריו ללא הרף, ואף משמש אבן דרך בחסידות בכלל ובפרט.

גוון מיוחד בספר התניא קדישא לעמות ספרי חסידות אחרים. הקולמוסים הרבים שנשתברו על שורותיו. ביניהם ביאורים ופירושים שונים, על דרך הפשט, הרמז, הדרש והסוד. פירושי התניא החלו עוד מאדמו"ר שושלת ליובאוויטש, שבנהרות הגדולים הנובעים ממאמריהם חזרו ודייקו שוב ושוב ביסודות התניא, והעלו פנינים ומרגליות מתוך דבריו, ועד לאדמו"ר יצדיקי פולין שאר קהילות קדושות. ואף האדמו"ר הזקן עצמו הזכיר את רוב מה שכתב בתניא באלפי מאמריו השונים, בבחינת 'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר'.

חידוש מיוחד בפירוש התניא שבמהדורתנו: הביאור אינו מבוסס כלל על הבנות מקטני השגה כמונו, שקצרה בינתם מלהבין את עומק ורוחב דברי אדמו"ר הזקן אשר הרבה גופי חסידות תלויים בכל תיבה ותיבה מספרו. אלא כולו ממש מבוסס על המקומות שהרחיב בהם אדמו"ר הזקן או ממשיכי דרכו בדברים שנכתבו בתניא. כך שברוב הביאור השוטף התועלת כפולה ומכופלת:

א. הביאור הרחב והמספיק. משובץ בתוך טקסט התניא עצמו, בכדי להגיע למצב של בהירות ככל האפשר בדברי אדמו"ר הזקן, תוך שימת לב לביאור מילולי מדוייק במקביל להדגשת התוכן שבדבריו.
ב. הגילויים המיוחדים שבכוונת התניא. הביאור כאמור נכתב על פי ליקוט מספריו השונים, דבר המוסיף במיוחד טעם לשבח בביאור רובד פנימי יותר בדרך כלל בכוונת אדמו"ר הזקן - לאור מאמריו ומאמרי ממשיכי דרכו בספריהם השונים.

ג. האמינות שבביאור. הסגולה המיוחדת שבה נקטו העורכים בעריכת הביאור, שרובו ככולו יסודו בהררי קודש - מאמרי האדמו"ר זי"ע. אי לכך משקל האמינות עולה לאין ערוך.

הביאור שע"י מרכז אש קודש, נכתב לקהל יעד רחב ביותר. מטובי המוחין ששרעפיהם תפוסין ברעיונות החסידות, ועד פשוטי כלי קודש - המון העם שבשדות. בדורות אלו לעיתים אף מצינו רחוקים מדת שרצו לטעום מעט מיערת הדבש ונתפסו עי"כ לשינוי צורה ותכלית.

אי לכך, השתדלנו מאד שישולב בביאור גם הבנה בסיסית וקריאה שוטפת - וזאת ע"י שהביאור משובץ בלשון בעל התניא. וגם שהמח החסידי ימצא תוספת עמקות בהערות הנסוכות על ענייני דבריו ומקורן.

במקומות לרוב דייקו אדמור"י חב"ד לדורותיהם, ובעיקר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש בעשרות כרכי הלקוטי שיחות ושאר ספריו, קושיות ודיוקים בדבריו, וההבהרה שבהם הינה ב'דרך עבודה', ולא דווקא דרך 'פשט'. התלבטנו רבות כיצד להתייחס לכך, ולאחר התייעצות עם כמה מגדולי החסידות, הוחלט שלא יובאו התירוצים והביאורים בגוף ההערות. ומכיוון שאין מטרת הספר לחרוג מהקו של הביאור עצמו. מה גם שבדרך כלל כשיש ביאור על פי חסידות לתימה מסוימת של אדה"ז ישנם ביאורי נוספים על דרך עבודה. ולפיכך ההכרעה היתה שבמקום כזה נביא את הקושיא או את הדיוק, ונציין אל המקום שבו התבאר הדבר על דרך העבודה.

אחת העבודות הקשות שבמקדש בעיסוק במלאכת הביאור, היתה להתמודד בשטף הדיבור הארוך מאוד של אדה"ז, כפי שהדבר מתאפיין במהלך השוטף של ספר ה'תניא' לאורך כל הדרך, דבר המקשה את הביאור השוטף. במושכל ראשון היתה כוונתנו לסמן בצורה מסוימת, את המשכו הישיר של המשפט שבו הפסיק אדה"ז בדברים שלכאורה אינם שייכים לגוף העניין ישירות, וכך יקל הדבר על הבנת הנכתב, כשהקורא יעבור לרגע אל סוף המשפט, ולאחר מכן יחזור אל ההוספה הנלווית של אדה"ז. אולם לאחר התייעצות עם הגאונים החסידים שליט"א שכיוונו את דרכינו, השארנו על מכונם את הדברים - בהתאמצות מיוחדת להצליב את תחילת החומר אל סופו, במילות קישור ופיסוק עדין. כאשר המטרה היא, מחד, לא לדלג על הביאורים של החלקים הנראים נלווים אל גוף המשפט, ובמקביל לתת ללומד תחושה של לימוד קליל בנייתוב מוצלח בין המשפטיים.

בנוסף על הביאור השוטף ומקורותיו, בתוכנית המכון לסנף לביאור התניא 'אוצר עיונים' רחב מאוד, שיתן מענה לכל אלו המחפשים תוספת עיון והרחבות לעניינים שנתבארו בספר התניא, אך מפאת קוצר הזמן שעמד לצוות המכון המלאכה לא הושלמה, ובעז"ה במהדורות הבאות תושלם מלאכה זו. אי לכך קיימים לעיתים בהערות הנסובות על הביאור הפניות ל'אוצר עיונים' דבר שאכן באמצע עריכה. תקוותנו שחלק חשוב זה יושלם בעז"ה בזמן היותר קרוב.

יצירה זו של 'היכל אש קודש' הרי היא פנינה נוספת בכתר העשייה שבהיכל אש-קודש, והיא מהווה השלמה מיוחדת לשיעורים ולהתוועדויות הנערכות תמידין כסדרם בהיכל ה', לדורשי שמו וליושבי תהלתו. כשעל המלאכה מנצח הרב החסיד משרידי דור דיעה, ר' נתנאל רדזינר שליט"א אשר זיכהו ה' להמשיך ולהפיץ את תורת הבעש"ט בכלל ותורת בית קונוניץ-גרוזיסק-פיאסצנה בפרט, אל הצמאים לדבר ה'!

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
ראשון

קובץ
שלשלת האור

היכל
שלישי

ספר

לקוטי אמרים

חלק ראשון

הנקרא בשם

ספר של בינונים

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד כפיך ובלבבך לעשותו. לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י.

ונתוסף בו אגרת התשובה מאדמו"ר נ"ע בדרך ארוכה וקצרה כולל כל ענייני התשובה גם אגרת הקודש אשר כתב בכתב ידו הקדושה ולשונו המהור.

כל אלה חוברו יחדיו תמים מלמעלה עיר וקדיש משמיא נחית

הוא ניהו כ"ק אדמו"ר הגדול הגאון האלקי אור עולם מופת הדור גזר ישראל ותפארתו קדוש ה' מכובד

מרנא ורבנא שניאור זלמן נבג"מ.

אגרת התשובה

פרק א תניא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה
הם ותשובה עם כל אחד . עבר
על מ"ע ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו עבר על
מל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר . (פי' דאע"ג
דלענין קיום מ"ע גדולה שרוחה את ל"ת . היינו משום
שע"י קיום מ"ע ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים
מהארת אור א"ס ב"ה (כמ"ש בזהר דרמ"ח פקודין
אינון רמ"ח אברין דמלכא) וגם על נפשו האלקית כמ"ש
אשר קדשנו במצותיו . אבל לענין תשובה אף שמוחלין
לו העונש על שמרד במלכותו ית' ולא עשה מאמר
המלך . מ"מ האור נעדר וכו' וכמארז"ל ע"פ מעוות לא
יוכל לתקן זה שביטל ק"ש של ערבית או וכו' . דאף
שגזר מעתה לקרות ק"ש של ערבית ושחרית לעולם
אין תשובתו מעלת לתקן מה שביטל פ"א . והעובר
על מל"ת ע"י שגרבק הרע בנפשו עושה פגם למעלה
בשרשה ומקור חוצבה (בלבושי' דיי"ס דעשי' כמ"ש
בת"ז לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לב"ג
וכו') לכך אין כפרה לנפשו ולא למעלה עד יוה"כ
כמ"ש וכפר על הקדש מטומאות בג"י ומפשעיהם וכו'
לפני ה' תטהרו לפני ה' דייקא ולכן אין ללמוד מכאן
שום קולא ח"ו במ"ע ובפרט בת"ת . ואדרבה ארז"ל
ויחר הקב"ה על ע"ז וכו' אף שהן כריתות ומיתות
ב"ד ולא ויחר על ביטול ת"ת) . עבר על כריתות
ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ויסודין ממרקין (פי'
גומרין הכפרה והוא מלשון מריקה ושטיפה לצחצח
הנפש . כי כפרה היא לשון קינוח שמקנה לבלוך
החטא) שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם .
עכ"ל

אגרת התשובה צא

עכ"ל הברייתא: והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד (כדאי' בגמ' פ"ג דסנהדרין ובה"מ סס"י ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים. היינו שהקב"ה מביא עליו יסורים (וכמ"ש ופקדתי בשבט וכו' ופקדתי דייקא) והיינו כשתשובתו רצויה לפניו ית' בשובו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה אזי באתערותא דלתתא וכמים הפנים וכו' אתערותא דלעילא לעורר האהבה וחסד ה' למרק עונו ביסורים בעוה"ז וכמ"ש כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכו'. ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל במצות התשובה אף בכריתות ומיתות ב"ד. רק הוידוי ובקשת מחילה כמ"ש בתורה והתודו את חטאתם וכו'. ומ"ש ביואל שובו עדי בכל לבבכם בצום ובבכי כי היינו לבטל הגזרה שנגזרה למרק עון הדור ע"י יסורי' בארבה. וזהו הטעם בכל תעניות שמתענין על כל צרה שלא תבא על הצבור וכמ"ש במגלת אסתר. ומ"ש בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וס' חסידים הרבה

אגרת התשובה

הרבה תעניות וסיגופים לעובר על כריתות ומיתות ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי' של מעלה ח"ו. וגם כדי לזרו ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מראה:

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לעגשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון לפני ה' ומרצה וחביב לפניו ית' בקודם החטא להיות נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכראיתא בגמ' פ"ק דזבחים דעולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרח במלך ופייסו ע"י פרקליטין ומחל לו. אעפ"כ שולח דורון ומנחה לפניו שיחרצה לו לראות פני המלך (ולשון מכפרת וכן מ"ש בתורה ונרצה לו לכפר עליו אין זו כפרת נפשו אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו כדאי' שם בגמ' וכמ"ש תמים יהי' לרצון). ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' התענית הוא במקום קרבן כמ"ש בגמרא שיהא מיעוט חלבי ודמי שנחמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'. ולכן מצינו בכמה תנאים ואמוראי' שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה מאד כמו ראב"ע שהי' מתיר שתהא פרה

תניא בסוף יומא. שלשה חלוקי כפרה הם, ותשובה עם כל אחד. ז ב
עבר על מצות עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו. עבר

פרק א

שלושה חלוקי כפרה

מצות עשה כפרתה בתשובה בלבד / מצות לא תעשה כפרתה תלויה בתשובה וביום הכיפורים משום שפוגם בנפשו ובמקורה שבשורש ועל כך רק יום הכפורים הנחשב כלפני ה' מכפר / אף שעשה דוחה לא תעשה תשובת לא תעשה חמורה יותר / עוון כריתות ומיתות בי"ד תשובה יוה"כ תולים וייסורים ממרקים / תשובה הינה עזיבת החטא ושיבה אל ה' בלבד ולא ייסורים / הייסורים הינם רק בעוון כריתות ומיתות בי"ד שהקב"ה מביאם עליו אם זוכה / אך אם מייסר ומתענה יש בזה כדי לזרז כפרתו והוא במקום ייסורי הקב"ה ומשלים את התשובה מיראה שתהיה כתשובה מאהבה

תניא- נשנית ברייתא בסוף מסכת יומא (פו א): **שלשה חלוקי (סוגי) כפרה הם, על שלושה סוגי עוונות, ותשובה מוכרחת להיות עם כל אחד משלושה דרגות אלו.**

הסוג הראשון: **עבר על מצות עשה** - חיסר קיום מצות עשה חיובית, כגון שדילג על קריאת שמע בזמנה ושב בתשובה, אינו זז משם עד שמוחלין לו - כלומר, מוחלים לו מיד על חסרון המצוה [- שזה המבוקש מתשובתו].

א. ובשינוי לשון קצת - הערות ותיקונים. לשון הגמרא: שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי, שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש? אמר, שלשה הן, ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר על עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר (ירמיהו ג יד) שובו בנים שובבים. עבר על לא תעשה, ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, שנאמר (ויקרא טז ל) כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם. עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקיין שנאמר (תהלים פט לג) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם.

ב. ראה אוצר עיונים מה שנתבאר בדעת אדה"ז על ביאור חלוקה זו.
ג. לקוטי שיחות (ח"כ עמ' 119 בהערה). כלומר, תשובה על מצות לא תעשה הינה כדי

על מצות לא תעשה ושב, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. פירוש, דאף על גב דלענין קיום מצות עשה גדולה, שדוחה את לא תעשה, היינו משום שעל ידי קיום מצות עשה ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים מהארת אור אין סוף ברוך הוא, כמו שכתוב בזהר דרמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא. וגם על

הסוג השני: עבר על מצות לא תעשה - עשה פעולת איסור, כגון שאכל טריפה או נבילה ושב בתשובה, התשובה תולה - מכפרת [- מנקה את הלכלוך שנוצר ע"י החטא], אך הכפרה אינה מושלמת, ועדיין צריך למרק את רושם החטא, ויום הכיפורים שעובר משלים ומכפר.

(פירוש: דאף על גב דלענין חובת הקיום, מצות 'עשה' גדולה ממצות 'לא תעשה' שהרי היא דוחה את 'לא תעשה' במקרה שאין אפשרות לקיים את מצות ה'עשה' ללא ביטול ה'לא תעשה', ואם כן מדוע תשובתה קלה ממנה?)

ומתרץ אדה"ז היינו - הטעם הוא, משום שעל ידי קיום מצות עשה ממשיך אור ושפע בעולמות העליונים, מהארת האור אין סוף ברוך הוא (וכמו שכתוב בזהר (תיקונים ל) דרמ"ח פקודין (248 מצוות ה'עשה') אינון רמ"ח אברין דמלכא - שמאתיים ארבעים ושמונה מצוות העשה הינם כנגד מאתיים ארבעים ושמונה איברי המלך ולכן כשמקיימם נעשים כלי לקבלת האור והשפע); ומלבד זאת

לנקות את הלכלוך והפגם שהיא יצרה, אך ביטול מצות עשה יתבאר להלן שאינה פוגמת בעולמות העליונים, ופעולת התשובה שבגינה היא קבלת מרות עול המלכות שפרק מעליו כשביטל המצוה. וקבלת המרות נעשית מיד כשעושה תשובה, שהרי מכיר בכך שלא קיבל מרות ושב מרצון זה, ואי לכך 'אינו זו משם' - מיד מוחלין לו.

ד. ראה בסוף העמוד בדברי אדה"ז בלשון כפרה.

ה. אגרת התשובה במהדורא קמא, מאמרי אדה"ז כתובים (עמ' ט).

ו. הבא לקיים מצות עשה כגון להטיל חוטי ציצית של צמר בטלית של פשתן או להיפקר, ופעולה זאת מנוגדת לאיסור לא תעשה של 'שעטנז' ואין אפשרות בידו לעשותה בלי שתיעקר מצות לא תעשה, מצות עשה עדיפה. וכפי ששינו במסכת שבת (קלג ב): רבי שמעון בן לקיש אומר כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה.

נפשו האלקית כמו שכתוב אשר קדשנו במצותיו. אבל לענין תשובה, אף שמוחלין לו העונש על שמרד במלכותו יתברך ולא עשה מאמר המלך, מכל מקום האור נעדר וכו', וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק מעוות לא יוכל לתקן זה שביטל קריאת שמע של ערבית או וכו' דאף שנזהר מעתה לקרות קריאת שמע של ערבית ושחרית לעולם אין תשובתו מועלת לתקן מה שביטל פעם אחת.

והעובר על מצות לא תעשה על ידי שנדבק הרע בנפשו עושה

גם על נפשו האלקית הוא ממשיך אור ושפע וכמו שכתוב אשר קדשנו ב'מצותיו' - שמשמעות הברכה היא שעל ידי המצוות ממשיך על עצמו תוספת קדושה [ובמצוות לא תעשה לא שייך המשכת אור ושפע על עולמות בזה שהאדם נמנע מלעבור עליהם];

אבל לענין תשובה וכפרה על חסרון ה'עשה', אף שמוחלין לו העונש על שמרד במלכותו יתברך ולא עשה מאמר המלך, מכל מקום האור והשפע נעדר וכו' ולא תהיה אפשרות להשלימו, וכמאמר רבותינו ז"ל (ברכות כו א) על פסוק (קהלת א טו) מעוות לא יוכל לתקן, שהוא זה שביטל מצות קריאת שמע של ערבית וכו' - ביטול מצות עשה, דאף שנזהר מעתה לקרות קריאת שמע של ערבית ושחרית לעולם אין תשובתו מועלת לתקן מה שביטל פעם אחת, מפני האור והשפע שחיסר בעולמות העליונים ובנפשו האלוקית.

ולכן כשמצות עשה סותרת את מצוות לא תעשה, היא עדיפה עליה, לפי שלא תהיה לה תקנה ע"י תשובה, ולעומת זאת מצות ה'לא תעשה' שתידחה לא תיצור פגם בעולמות העליונים, שהרי היא נרחית מפני ציווי הקב"ה!

אך כשדנים לענין מהות התשובה הצריכה לעוון עשה ולא תעשה, עוון הלא תעשה חמור יותר: והעובר על מצות לא תעשה, על ידי שנדבק תכונת הרע

ז. בכל מצות עשה ישנם שני חלקים: קיום הפעולה, שהיא המשכת אורות ושפע לעולמות, וקיום הציווי שהוא קבלת מרות ועול מלכות שמים. וכן באיסור לא תעשה, העובר על איסור פוגם בעולמות עליונים ובנשמתו שלמעלה, וגם פורק מעליו עול המלכות.

פגם למעלה בשרשה ומקור חוצבה (בלבושים די' ספירות דעשיה. כמו שכתוב בתקוני זהר לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבר נש וכו') לכך אין כפרה לנפשו ולא למעלה עד יום הכפורים, כמו שכתוב וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל

בנפשו - על ידי מעשיו השליליים, עושה פגם למעלה, בשרשה ובמקור חוצבה [- של נשמתו] (בלבושים די' (עשר) ספירות דעולם העשיה - בהתלבשות עשר הספירות שבעולם העשייה. שלבושים אלו הם מקור נשמת האדם וכמו שכתוב בתקוני זהר לבושין תקנת לון - התקנת להם - לספירות, דמנייהו פרחין נשמתין לבר נש - שמהם פורחות נשמות בני האדם וכו') ולכך אין כפרה לפגם שבנפשו ולא לפגם שנעשה למעלה, עד יום הכיפורים. וכמו שכתוב (ויקרא טז טז) וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם וכו' - שמשמעות הפסוק שעל הקלקול

כשנוצר מצב שבו מצות העשה סותרת את לא תעשה, הרי שאם נעדיף את מצות הלא תעשה, אף שזה אינו סותר את קבלת המרות ועול מלכות מבחינת ביטול העשה' [שהרי הוא מבטלה בעבור קבלת מרות הלא תעשה'] אך אין כאן 'מעשה' להשלמת האור של העשה. ומאידך גיסא, אם מקיים את העשה על חשבון הלא תעשה הרי אינו פוגם בעולמות עליונים וגם אינו מוריד מעצמו עול מלכות, שהרי ביטול הלא תעשה נובע מציווי ה', וודאי שאינו גורם לפגם בנשמתו ובעולמות העליונים!

אך לעניין התשובה, אחר שביטל מצות עשה או עבר על איסור לא תעשה, ודאי שלא תעשה חמור מהעשה, כיוון שבלא תעשה הוא פוגם בעולמות העליונים ובנפשו האלוקית בעשיית האיסור, וגם פורק מעליו מרות המלך. ולעמת זאת באי קיום מצות עשה אף שפורק מעצמו מרות המלך, אך אינו פוגם בעולמות העליונים ובנפשו האלוקית, ולכן די לו בזה שמקבל על עצמו שוב עול מלכות בתשובה. עיין בכל זה בלקוטי ביאורים (קארפ). [יש לציין, כי ההבדל בין מצות לא תעשה שפוגם בעולמות ואינו ממשיך אור ושפע, לבין ביטול מצות עשה הממשיך אור ושפע ואינו פוגם בעולמות אינו לגמרי כך. מפני שגם בביטול מצות עשה ישנו פועל של פגם מסויים, ובאי עשיית לא תעשה ישנה המשכה לעולמות, ובאוצר עיונים יתבאר בהרחבה]

ומפשעיהם וכו', לפני ה' תטהרו - לפני ה' דייקא. ולכן אין ללמוד מכאן שום קולא חס ושלום במצות עשה, ובפרט בתלמוד תורה. ואדרבה אמרו רבותינו זכרונם לברכה ויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה וכו' אף שהן כריתות ומיתות בית דין, ולא ויתר על ביטול תלמוד תורה. עבר על כריתות ומיתות בית דין, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין. (פירוש גומרין הכפרה. והוא מלשון מריקה

והפגם שנעשה באיסורי ה'לא תעשה' (מ'טומאות' בני ישראל ומ'פשעיהם'), לפני ה' תטהרו - יוסרו הפגמים מכם, 'לפני ה' דייקא - בעיצומו של יום הכיפורים, שמתעוררת בחינת 'לפני ה' שבה אין העוון תופס מקום כלל".

מסכם אדה"ז:

ולכן, אין ללמוד מכאן - מכך שהתשובה על ביטול מצות 'עשה' קלה, לעומת תשובה על עקירת מצות 'לא תעשה', שום קולא חס ושלום בקיום מצות עשה, ובפרט בתלמוד תורה. ואדרבה (ויותר מכך) אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז), שויתר הקב"ה על עוון עבודה זרה וכו' אף שהן בעונש של כריתות ומיתות בית דין, ולא ויתר על עוון ביטול תלמוד תורה).

עד כאן ביאר אדה"ז את הסוג השני שהוא כפרת 'לא תעשה' וחידד את חומרת ביטול מצות ה'עשה' לעומת עקירת מצות ה'לא תעשה'. עתה ממשיך אדה"ז לבאר את סוג הכפרה השלישי של הברייתא שפתח בה בתחילת הפרק:

עבר על עבירות שמתחייבים עליהם עונש של כריתות - מיתה בידי שמים והולך ערירי, ומיתות בית דין: חזרה בתשובה ויום הכיפורים תולין - מכפרים, אך הרושם והלכלוך נשאר עדיין, ויסורין הבאים עליו^ט ממרקין - מנקים לגמרי את הכתם והטינוף שיצר העוון החמור בנפשו;

ח. לקוטי תורה (דברים סח ע"ד וע"ע ויקרא כו א). וליתר הרחבה ראה פרק ח (צח א) בקטע המתחיל 'לפי מה'.

ט. או שמקבל על עצמו סיגופים, וכאחד האפשרויות המבוארים בסוף הפרק ובסוף אגרת התשובה.

ושטיפה, לצחצח הנפש. כי כפרה היא לשון קינוח שמקנח לכלוך
צא א (החטא) שנאמר ופקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם עד כאן
לשון הברייתא:

(פירוש - הייסורים גומרין את הכפרה'. ולשון 'ממרקין' הוא מלשון מריקה ושיטיפה שהן כתוספת על כיבוס הלכלוך, ועושה את הבגד כחדש שלא ניכר בו הרושם כללי^א, כדי לצחצח את הנפש שנתלכלכה מהעוון, כי פירוש מילת 'כפרה' ב' היא לשון קינוח שמקנח לכלוך החטא (רש"י בראשית לב כא ד"ה אכפרה)^ג)

שנאמר (תהלים פט כג) ופקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם - ומכאן שישנם עוונות שתיקונם בייסורים דווקא^ד.

עד כאן לשון הברייתא - הנחוצה לענייננו^{טו}:

י. בפלח הרימון (ויקרא עמ' רטו) פירש, שמילת ממרקין משמעותה כפולה:
 א. לשון גומרין הכפרה. וכלשון הגמרא (יומא לא ב) הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר על ידו, וברש"י (ד"ה ומירק) וגומר, [וכן בתוספות חולין כט א ד"ה ומירק].
 ב. לשון מריקה ושיטיפה כביאור אדה"ז.

ובלשון אדה"ז ניתן גם לפרש זאת: פירוש גומרין הכפרה [- מלשון מירק]. והפירוש השני, והוא מלשון מריקה ושיטיפה וכו'.

יא. מאמרי אדה"ז הקצרים (עמ' שס), מאמרי אדה"ז כתובים (א סג).

יב. לפי האמור, מובן גם מדוע בעבר על עשה נוקט התנא בלשון 'מוחלין' ובלא תעשה נוקט לשון 'מכפר'. מפני שענין הכפרה הוא קינוח לכלוך הנעשה ע"י העוון, אך בביטול מצות עשה אינו גורם לכללוך אלא רק להיעדר אור, ולא שייך לשון כפרה על השלמת אור אלא על ניקוי לכלוך. אגרת התשובה עם ביאור הגר"י קאהן.

יג. וזה לשונו: ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא, ואצל פנים, כולן לשון קנוח והעברה הן. ולשון ארמי הוא הרבה בתלמוד וכפר ידיה, בעי לכפורי ידיה בההוא גברא, וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קודש כפורי זהב, על שם שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק, עכ"ל.

יד. רש"י (יומא פו. ד"ה כי).

טו. ראה אוצר עיונים.

**והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד. כדאיתא
בגמרא פרק ג' דסנהדרין ובחושן משפט סוף סימן ל"ד לענין
עדות. דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה -**

והנה, מצות ה'תשובה' מן התורה היא עזיבת החטא בלבד^{טז} - כלומר, מצות התשובה המוטלת על החוטא אינה כוללת פעולות אלו שהתבארו בברייתא, שהן פעולות כדי לתקן את מה שנעשה ב'עבר', אלא רק החלטה על העתיד להפסיק לחטוא. (כדאיתא בגמ' פ"ג דסנהדרין (כה ב) ובחושן משפט סוף סימן ל"ד (סעיפים כט - לה^י) לענין עדות^{י"ח}) דהיינו שיגמור (שיחליט) בלבו בלב שלם, לבל טז. ובדגש על מילת 'בלבד'.

אדה"ז שולל מ'עצם' מצות התשובה שבתורה כל פעולה או מטרה אחרת, ואף אם התבארו פעולות נוספות או מטרות נוספות בתשובה אין הם 'עצם' התשובה, אלא מגדרי התשובה' או מ'יסודות התשובה', או שהתשובה היא אמצעי להגיע למטרות אלו, אך בכל אופן הם אינם עצם מצות ה'תשובה'. וראה אוצר עיונים מה שהתבאר בזה. יז. ע"פ מהדורא קמא, שם פירט אדה"ז כדוגמא את דרך התשובה במלווי בריבית ומשחקים בקוביא [והם יחסית בסוף סימן לד המונה 35 סעיפים].

אך כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ביאר שכוונת אדה"ז היא דווקא לסוף הסימן ממש (סעי' לד-לה), שם מפרט השו"ע את דרך תשובת עד זומם וטבח שמכר טריפה, שאינם צריכים לעשות פעולות כדי לשוב בתשובה [מלבד ראיות לכך עבור בית הדין, ראה הערה הבאה], אך ממלווי בריבית אין ראיה, ששם עדיין צריך להשיב את הכסף כדי לשוב בתשובה. [אך גם במלווי בריבית י"ל שאין החזרת הכסף מעכבת את עצם התשובה - על אף שהיא חיוב, ראה בבא מציעא (סב א) שתשובתו מתקבלת גם כשלא הספיק להשיב את הכסף עד שמת].

יח. מלשון השו"ע בקצרה: פסולי עדות, שהם פסולים משום ממון שחמסו או שגולו, אף על פי ששלמו, צריכים תשובה והרי הם פסולים, עד שיוודע שחזרו בהם מדרכם הרעה. מאימתי חזרת מלוי ברבית? משיקרו שטרותיהם מעצמם ויחזרו בהם חזרה גמורה - שלא ילזו ברבית אפילו לעובד כוכבים!

מאימתי חזרת המשחקים בקוביא? משישברו פספסיהם (פירוש: כלי השחוק הנזכר והם הקוביות) ויחזרו בהם חזרה גמורה - שלא יעשו אפילו בחנם. אמנם, התנאים אותם מציבים הגמרא והפוסקים שלא ילזו אפילו לנכרים, ושלא יעשו

למרוד במלכותו יתברך, ולא יעבור עוד מצות המלך חס ושלום,
הן במצות עשה הן במצות לא תעשה.

וזוהו עיקר פירוש לשון תשובה, לשוב אל ה' בכל לבו ובכל
נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו. כמו שכתוב יעזוב רשע דרכו,
ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וכו'. ובפרשת נצבים כתיב,

ישוב עוד לכסלה - לשטות ולחטוא לפני ה'יט, למרוד במלכותו יתברך - שהרי
החטא מעיד על המרדות שבו כלפי השי"ת, ולא יעבור עוד מצות המלך חס
ושלום, הן באי קיום מצות 'עשה' הן בעבירה על מצות 'לא תעשה'כ.

וזוהו עיקר פירוש לשון (מילת) 'תשובה' שבה משתמשים בנידון זה, שהכוונה
'לשוב' - מלשון שיבה, ששב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו, ולעבדו ולשמור כל
מצותיוכא.

והפסוקים מוכיחים שהתשובה היא עזיבת החטא וחזרה אל ה'כב:

וכמו שכתוב (ישעיהו נה ז): יעזוב רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו, וישוב אל ה'
וכו' ומכאן שהתשובה ('וישוב') היא עזיבת החטא ('יעזוב');

אפילו בחינם אינם חלק ממצות התשובה, אלא רק ראייה לבית הדין שחזרתם בתשובה
שרירה וקיימת מפני ש'האדם יראה לעיניים' אבל בנוגע לתשובה עצמה היא מקובלת מיד
עם קבלתו לעזיבת החטא. כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש בשיחות קודש (תשי"ז נצו"י) ובשיעורים
בספר התניא.

יט. רש"י (תהלים פ"ה ט). [ומלשון 'כסיל' - אבן עזרא תהלים שם]

כ. ראה להלן פרק ב' הערה ז'.

כא. ולכן, כשמחליט שלא לעבור עוד על עון זה ועל שאר תרי"ג מצוות - מיד אינו
נחשב רשע עוד. וכפי שמשמע בקידושין (מט ב) שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי
על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרחרר תשובה. לקוטי שיחות
(כרך יט עמ' 394).

[הסיבה שאדה"ז לא הביא ראייה זו לדבריו שצדיק נחשב בעזיבת החטא, ראה באוצר
עיונים]

כב. בתחילה מביא אדה"ז את הפסוק העיקרי שממנו משתמע שהתשובה היא עזיבת

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וכו', בכל לבבך וכו', שובה
 ישראל עד ה' אלקיך וכו', השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת
 ההמון שהתשובה היא התענית.
 ואפילו מי שעבר על כריתות ומיתות בית דין שגמר כפרתו היא

ובפרשת נצבים כתיב (דברים ל ב) ושבתי עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וכו', בכל
 לבבך וכו' ובכל נפשך [- וכפי שנקט אדה"ז בלשונו 'בכל לבו ובכל נפשו'],
 ומכאן ש'ושמעת בקולו' היא הדבר המאפיין את התשובה;

וכן נכתב (הושע יד ב) שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו'; וכן (איכה ה כא) השיבנו ה'
 אליך וכו'.

ולא כדעת ההמון^{כג} [- המון העם] שהתשובה היא דווקא^{כד} התענית, אלא
 התשובה עצמה היא עזיבת החטא בלבד ושיבה אל ה', ואז כבר אינו נחשב
 לחוטא^{כה}.

ומוסיף אדה"ז לבאר עוד:

ואפילו מי שעבר על איסורי כריתות ואיסורים שחייבים עליהם מיתות בית דין,

החטא ושיבה אל ה', ולאחר מכן מביא את הפסוקים לפי סדר התורה המוכיחים שהתשובה
 היא שיבה אל ה' - שיחות קודש תשכט (א עמ' יב). ומבואר שם על דרך הפנימיות את
 סדר הפסוקים ומדריגתם, ראה אוצר עיונים.

כג. עיין שו"ת נודע ביהודה (קמא או"ח ס' לה) שהביא ראיות לכך. שמחת הרגל דפסח
 יג.

וראה דרך פקודיך (הקדמה) שכתב, רוב ההמון טועים באיכות מצות עשה של התשובה,
 ורוב ההמון סוברים דעיקר התשובה הוא להתענות ולסגף את עצמו בסיגופים שונים.
 תדע ידידי שטעות גמור הוא, כי לא נאמר בתורה הענין הזה רק נאמר בתורה ושבתי עד
 ה' אלקיך ושמעת בקולו וענין התשובה הוא רק החרטה באמת על מה שעשה עד היום
 וכו' וע"ע עץ החיים (וולאזין קב).

כד. ראה מאמרי אדה"ז (כתובים א תהלים נא ה נוסח השלישי).

על ידי יסורים, היינו שהקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורים. וכמו שכתוב ופקדתי בשבת וכו' - ופקדתי דייקא. והיינו כשתשובתו רצויה לפניו יתברך בשובו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה אזי באתערותא דלתתא וכמים הפנים וכו' אתערותא דלעילא לעורר האהבה וחסד ה' למרק עונו ביסורים בעולם הזה. וכמו שכתוב, כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכו'.

שגמר כפרתו היא על ידי יסורים כדברי הברייתא שהובאה לעיל, עדיין אין ייסורים אלו נחשבים כחלק ממצות התשובה המוטלת עליו, אלא היינו, שהקב"ה מביא עליו יסורים אך לא האדם על עצמו, (וכמו שכתוב (תהלים פט לג) ופקדתי בשבת וכו' ופקדתי דייקא שהמשמעות היא שהקב"ה יפקדם בשבת ובנגעים ואין זה מוטל על עצמם) וכשבאים ייסורים על האדם ומקבלם באהבה בהבנה שהם לטובתו, הם פועלים תכלית זוכו;

והיינו - וייסורים אלו באים על האדם כשתשובתו של החוטא רצויה לפניו יתברך, בשובו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה - בדווקא; אזי ב'אתערותא דלתתא' - בהתעוררות התחתונים לטובה [ובמקרה זה - החוטא] וכמים הפנים וכו' לפניו כן לב האדם לאדם^{כז} - [כהשתקפות הפרצוף במים, כך הבעת אהבה של האדם יוצרת אהבה מעמיתו], ובעניינינו כהתנהגות האדם אל הקב"ה באהבה כן נוהג עמו, ונוצרת 'אתערותא דלעילא' - התעוררות עליונה מאת הקב"ה כלפיו, כדי לעורר האהבה וחסד ה' עליו שיזכה למרק עונו ביסורים בעולם הזה;

וכן בפסוק: וכמו שכתוב (משלי יג יב), כי את אשר יאהב ה' - יוכיח וכו' - ומוכח שהתוכחה והייסורים באים מאהבת ה' ולא כמטרת עונש.

כה. אם כי להלן (סוף הפרק ובפ"ב צא ב) יתבאר שהתענית היא כ'קרבן' אחר התשובה, או מטעמים אחרים.

כו. עפ"י מאמרי אדה"ז הקצרים (אבות ב י) וכתובים (תהלים לד טו ד"ה והנה), ועיין מאה שערים (אמרי קודש סי' לד).

כז. משלי (כז יט).

ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל במצות התשובה, אף בכריתות ומיתות בית דין, רק הוידוי ובקשת מחילה. כמו שכתוב בתורה והתודו את חטאתם וכו'. ומה שכתוב ביואל שובו עדי בכל לבבכם בצום ובבכי כו', היינו לבטל הגזרה

ולכן - כלומר, לפי מה שביאר אדה"ז שהייסורים באים מה' כזכות למי ששב בתשובה בדרך הראויה, לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג (ספר מצוות גדול) שום חובת תענית כלל במצות התשובה, ואף בעוונות שחייבים עליהם כריתות ומיתות ב"ד, אלא הזכירו כחלק מסדר התשובה רק חובת הוידוי ובקשת מחילה^{כח}, שהם מוסף על מצות התשובה כמו שכתוב בתורה (במדבר ה ז) והתודו את חטאתם וכו'^{כט}. ומשום שהייסורים אינם חלק מסדר התשובה אלא הם באים כזכות מה' אחר שנתקבלה תשובתו.

אדה"ז מעיר על כך שמצינו בנביא לשון תענית וסיגוף בתשובה:

ומה שכתוב ביואל (ב יב) שובו עדי בכל לבבכם ובצום ובבכי כו' - ולכאורה המשמעות היא שיש לשוב בתשובה ע"י צום, בניגוד למה שנתבאר עד עתה שהסיגופים אינם חלק מהתשובה?

כח. והללו אינם מצות התשובה ממש, אלא חלק ומוסף על מצות התשובה. וראיה לכך, שבסנהדרין ובחור"מ (שם) לא מובאים ענייני הוידוי כחלק ממה שבית הדין צריכים הבעת אמון בעדות החוטא.

ולעמת זאת התעניות והסיגופים אינם נחשבים אף כחלק ומוסף על התשובה, אלא עניין אחר, וכפי שמבואר להלן. כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש בשיעורים בספר התניא.

[לביאור מטרת הוידוי ובקשת המחילה שבמצות התשובה ראה אוצר עיונים]

כט. הראיה אינה שייכת לעצם הביאור כאן, אלא לתחילת הפרק ששם מבאר אדה"ז את מצות התשובה. רק שם לא נכתב הדבר כדי להדגיש את שלילת העניינים האחרים שאינם עיקר התשובה. כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש בשיעורים בספר התניא.

ל. אף כי בתחילת יואל ישנם פסוקים ולשונות על צום, ולדוגמא: קדשו צום (פ"א יד), מכל מקום פסוק זה משמעותו הישירה היא שיש לשוב בתשובה ע"י צום.

שנגזרה למרק עון הדור על ידי יסורים בארבה. וזהו הטעם בכל תעניות שמתענין על כל צרה שלא תבא על הצבור, וכמו שכתוב במגלת אסתר.

ומה שכתבו בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וספר חסידים הרבה תעניות וסיגופים לעובר על כריתות ומיתות בית דין, וכן למוציא ז"ל שחייב מיתה בידי שמים, כמו שכתוב בתורה גבי

היינו, כדי לבטל הגזרה שנגזרה^{לא} למרק עון הדור ההוא על ידי יסורים בארבה - כלומר, שהנביא הזהיר את עם ישראל שכדי לינצל מגזירת הארבה והרעב שנגזרה עליהם (יותר הגזם אכל הארבה) (שם א ד) יקדימו הם על עצמם גזירת ייסורים כדי לינצל מגזירת ייסורים של מעלה;

וזהו הטעם^{לב} בכל תעניות שמתענין על כל צרה שלא תבא על הצבור, וכמו שכתוב במגלת אסתר (ט לב) דברי הצומות וזעקתם, שכוונת הפסוק היא על הצומות שצמו כדי להעביר את גזירת המן^{לג} על ישראל.

אדה"ז מבאר מדוע בספרי המוסר מצינו סדרי תעניות כחלק מסדר התשובה:

ומה שכתבו בספרי המוסר ובראשם 'ספר הרוקח' ו'ספר חסידים' הרבה סדרי תעניות וסיגופים למי שעובר על איסורי 'כריתות' ו'מיתות בית דין', וכן למוציא ז"ל שחייב מיתה בידי שמים - כמו שכתוב בתורה גבי ער ואונן (בראשית לח ז י)

לא. ראה בראשית רבה פרק מ"ד: שלשה דברים מבטלים גזירות רעות וכו', ר' מונא אומר אף התענית [כצ"ל]. קיצורים והערות הצמח צדק.

לב. ראה ברכות לב ב ואמר רבי אלעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו. ועוד.

לג. עפ"י כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש בשיעורים בספר התניא.

אך מה שאסתר ביקשה למרדכי (אסתר ד טז) וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים, אין זה ענין לצום הבא להעביר גזירה על הרבים, אלא לצום פרטי על אסתר המלכה וצומו עלי'.

ער ואונן, ודינו כחייבי כריתות לענין זה, היינו כדי לינצל מעונש יסורים של מעלה חס ושלום. וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת

שהמיתם ה' עבור עוון זה ודינו כחייבי כריתות לענין זה, ובודאי דבריהם דברי קבלה ממה שקבלו ברוח הקודש^ל, והלא לפי מה שהתבאר הצומות אינם כחלק מהתשובה אלא רק בתור ביטול גזירה? ויותר מכך, אף המקומות שמצינו בהם צומות, סיגופים לא מצינו עבור ביטול גזירה^ה?

אדה"ז מתרץ שלושה תירוצים שהם אחד^ל. בתחילת הפרק התבאר שכשאדם עובר עוונות שחייבים עליהם כריתות ומיתות בית דין ושב בתשובה מאהבה, הקב"ה מביא עליו ייסורים הגומרים את כפרתו.

אך עדיין יש שלושה סיבות שבגינם כתבו ספרי המוסר שעל החוטא להתענות ולסגף עצמו, כתחליף לייסורים שמהקב"ה.

הסיבה הראשונה: היינו, כדי לינצל מעונש יסורים של מעלה חס ושלום על ידי שמקדים את ייסוריו בעצמו. וייסורים שמקבל על עצמו הינם קלים בהרבה מייסורים שהקב"ה יביא עליו בעוון כריתות^ל.

[ובספרים הנ"ל ביארו את שיעור הסיגופים והייסורים שצריך להביא על עצמו כדי לינצל מייסורים של מעלה]

הסיבה השנייה: וגם, כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו - שכשמתענה מעצמו

לד. מהדו"ק.

לה. כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש בשיעורים בספר התניא.

לו. במאמרי אדה"ז הקצרים (ישעיה מד כב, תהלים כז ח), מבואר טעם נוסף לענין התעניות המבוארות בראשונים הנ"ל, משום שבלי ייסורים החוטא עלול לחזור לסורו, והתעניות גורמות לו לעמוד במדריגתו. וצע"ק מדוע לא הביא טעם זה גם כאן. ועיין תקנת השבים מהרצ"ה מלובלין (אות ט"ו).

לז. אך בסוף אגרת התשובה (פרק יב) הספר כתב אדה"ז שבדורותינו אלה החלושים, נהפוך הוא, יש לשמוח בייסורים הבאים ע"י הקב"ה, מפני שאין ביכולת הגוף להתענות כמספר הצומות הרבים שבתיקוני התשובה.

**נפשו. וגם אולי אינו שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה - כי
אם מיראה.**

הכפרה חלה מיד. אך אם ימתין לייסורים שיבואו עליו משמים על מנת לקבלם
באהבה, אין הדבר הכרחי שהם יבואו מיד, ונמצא איפוא שגמר המירוץ והכפרה
לא יהיו מיידיים.

הסיבה השלישית: **וגם אולי אינו שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה - אלא, כי
אם מיראה, ולעיל ביאר אדה"ז שייסורים אלו באים ע"י הקב"ה דווקא אם שב
בתשובה מ'אהבה', לכן תקנו ראשונים אלו סדר ייסורים, כדי לצאת מידי ספק
שמא תשובתו הייתה מיראה - ואז יזכה בייסורים של מעלה, ובסיגופים אלו
שמקבל על עצמו גומר את מירוץ עוונותיו בודאי.**

אגרת התשובה

הרבה תעניות וסיגופים לעובר על כריתות ומיתות ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי של מעלה ח"ו. וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מראה:

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון שנמחל לו לגמרי מה שעבר על

מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון לפני ה' ומרצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכראיתא בגמ' פ"ק דזבחים דעולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרח במלך ופייסו ע"י פרקליטין ומחל לו. אעפ"כ שולח דורון ומנחה לפניו שיחרצה לו לראות פני המלך (ולשון מכפרת וכן מ"ש בתורה ונרצה לו לכפר עליו אין זו כפרת נפשו אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו כדאי' שם בגמ' וכמ"ש תמים יהי' לרצון). ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' התענית הוא במקום קרבן כמ"ש בגמרא שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'. ולכן מצינו בכמה תנאים ואמוראי' שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה מאד כמו ראב"ע שהי' מתיר שתהא

פרה

אגרת התשובה צב

פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת וחכמים אוסרי' ופ"א יצאה כן פרתו של שכנתו ולא מיחה בה והושחרו שיניו מפני הצומות על שלא קיים דברי חביריו. וכן ר' יהושע שאמר בושני מדבריכם ב"ש והושחרו שיניו מפני הצומות. ורב הונא פעם אחת נתהפכה לו רצועה של תפילין והתענה מ' צומות. וכהנה רבות. ועל יסוד זה לימד האריו"ל לתלמידיו עפ"י חכמת האמת מספר הצומות לכמה עונות וחטאים אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים כמו על הכעס קנ"א תעניות וכו'. ואפי' על איסור דרבנן כמו סתם יינם יתענה ע"ג תעניות וכו' וכן על ביטול מ"ע דרבנן כמו תפלה יתענה ס"א תעניות וכו' ודרך כלל סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ב"ה כמו הקרבן שנא' בו ריח ניחוח לה'. וכמ"ש בישעי' הלזה תקרא צום ויום רצון לה' מכלל שהצום הנרצה הוא יום רצון:

פרק ג והנה חכמי המוסר האחרונים נחלקו במי שחטא חטא א' פעמים רבות. דיש
 אומרים שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא. כגון המוציא זרע לבטלה שמספר הצומות המפורש בתיקוני תשובה מהאריו"ל הן פ"ד תעניות ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד וכן לעולם. דומיא דקרבן חטאת שחייב להביא על כל פעם ופעם. ויש מדמין ענין זה לקרבן עולה הבאה על מ"ע דאפי' עבר על כמה מ"ע מתכפר בעולה אחת כדאי' בנמ' פ"ק דזבחים. והכרעה המקובלת

אך כל זה לעניין כפרה ומחילת העון, שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלימה, ואין מזכירין

פרק ב

הריצוי לפני ה'

בזמן ביהמ"ק הביא החוטא קרבן עולה אף אחר שנתכפר כדי שיהיה לרצון לפני ה' / עכשיו שאין לנו קרבנות התענית היא במקום קרבן / גם בעוונות קלים מצינו שהתענו וכדי שיהיו לרצון לפני ה'

בפרק הקודם ביאר אדה"ז שמצות התשובה הינה רק עזיבת החטא בלבד ולא ייסורים או תעניות וסיגופים. אלא שבעוונות שעונשם כריתות ומיתות בי"ד, הייסורים באים מצד הקב"ה כדי להשלים את מירוק העוון, או בתעניות שהאדם מתענה או מסגף עצמו כדי למהר את כפרת העוון או להעביר גזירה.

להלן מבאר אדה"ז שהאריז"ל לימד את תלמידיו סדרי תעניות אף על עוונות קלים ועל ביטול מצות עשה, מפני שאף בזמן שבית המקדש היה קיים היה האדם מביא קרבן עולה אחר התשובה על עוון קל, כדורון לרצות את המלך ולהיות חביב לפניו כבתחילה, וכן התעניות שממעט 'חלבו ודמו' הרי הם כקרבן וכדורון הבא לרצות את המלך.

אך כל זה שנתבאר שהייסורים אינם חלק מהתשובה, הוא לענין כפרה ומחילת העון, שהרי נמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך (מלכו של עולם) כשעשה תשובה שלימה^א. ואחר התשובה אין מזכירין לו דבר וחצי דבר מכל עוונותיו

א. 'תשובה שלימה' דווקא, מכיוון שכשהאדם מחליט בלבו לעזוב את החטא כבר אינו נחשב רשע, אך שלימות התשובה הינה רק כנמחל עונו ע"י וידי ובקשת מחילה. לקוטי שיחות (לט עמ' 180).

ב. המונח 'דבר וחצי דבר' מקורו בדרשת חז"ל בנוגע לעדות, שאין עדות על 'חצי דבר' נחשבת כעדות. לדוגמא, שני עדים המעידים על סימן אחד של בגרות לנערה ושני עדים